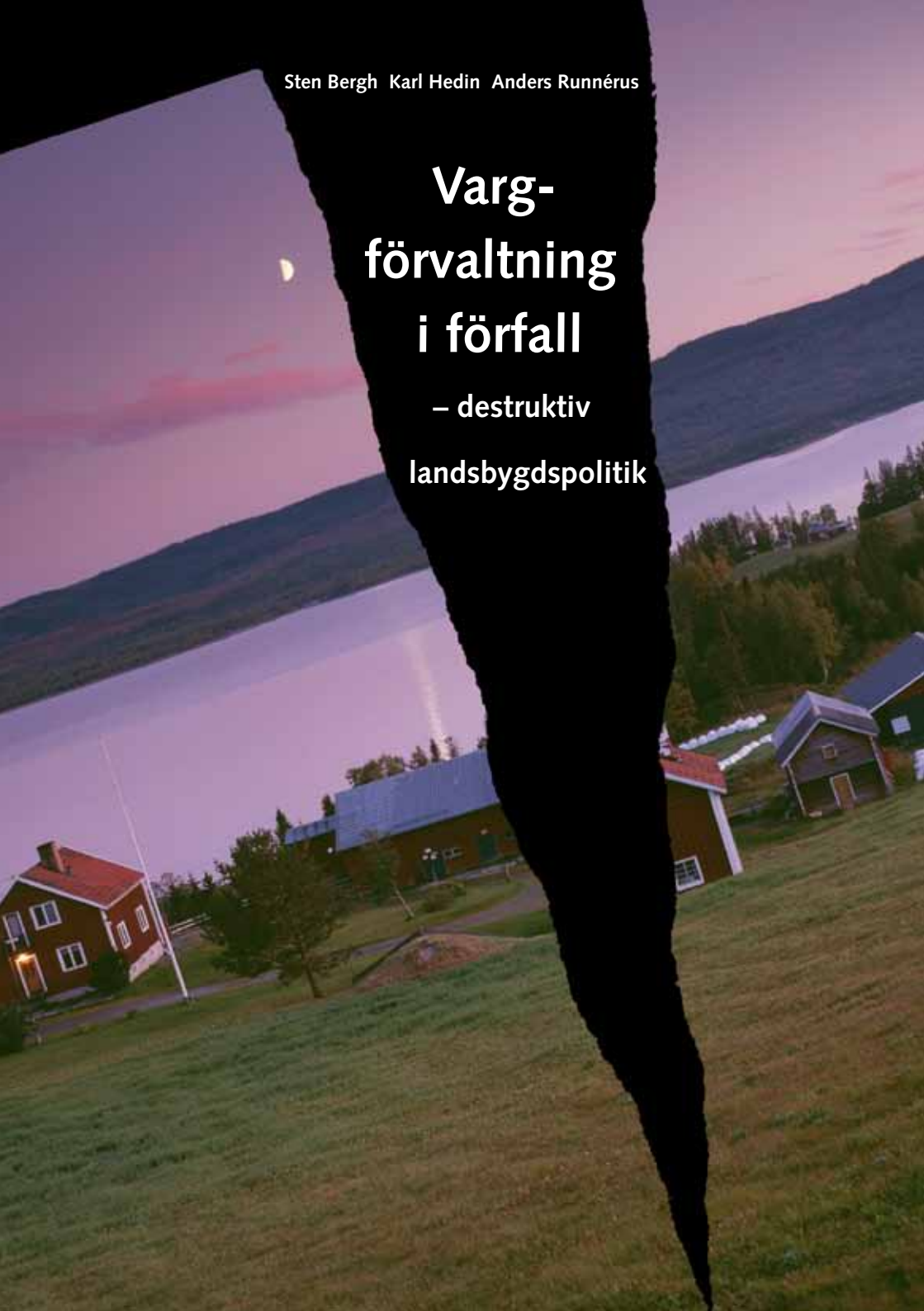

Sten Bergh Karl Hedin Anders Runnérus

Varg- förvaltning i förfall

– destruktiv

landsbygdspolitik

Innehåll

Inledning	5
Problembeskrivning	7
Vad är problemet?	7
Hur utvecklas vargstammen?	8
Var hamnar den växande vargpopulationen?	12
Konfliktens parter	13
Brukarna	13
Betraktarna	14
Drivarna	14
Ansvariga för utveckling och utvecklingens konsekvenser	15
Politikerna	15
Tjänstemännen	16
Politikens legitimitet – den lokala förankringen	17
Vilket budskap förmedlar de ansvariga?	18
Nuvarande regelverk	19
EU	19
Genetiken och tidsperspektivet	21
Det nationella regelverket	22
Tänkbara konsekvenser av den svenska vargförvaltningen	24
Finland	24
Alternativa vägar	26

Inledning

Efter att under två års tid ha studerat den mellansvenska vargpopulationens utveckling och försökt förstå vad som är fakta och vad som är tro gav Sten Bergh, Karl Hedin och Anders Runnérus ut boken **Varg och landsbygdsboende**, ISBN 978-91-633-8769-2. Boken kan rekvireras på www.vargboken.com. Den trycktes i 3 500 exemplar och har till dags dato sålts och skänkts i 3 100 exemplar.

Boken utgjorde basen för det fortsatta arbetet. I boken publicerades det vi ansåg vara fakta samt tänkbara lösningar på vargförvaltningen. I materialet som vi samlat före publiceringen, fanns en hel del övrig information som vi under det senaste halvåret bearbetat.

Avsikten med boken var att sprida kunskap och på det sättet öka insikten om vargproblemet och i förlängningen få en förändring i opinionen.

I dag, ett halvår efter utgivningen, tycker vi, att vi har lyckats med ambitionen att öka insikten.

En konsekvens av utgivningen är de många nya kontakter, som skapats mellan oss författare och olika typer av brukare i Sverige, Norge och Finland. Information från det utökade nätverket har, tillsammans med fortsatta studier, gett oss ökad insikt om problembilden och tänkbara konsekvenser av förd politik.

Denna skrift är en redovisning av vad vi funnit. Vi rekommenderar läsaren att först läsa boken **Varg och landsbygdsboende** för att få baskunskaper i ämnet.

Vår avsikt med denna skrift är att göra brukare och beslutsfattare medvetna om möjliga konsekvenser av nuvarande vargförvaltning samt skapa ett inlägg i debatten innan den Liljelundska rovdjursutredningen

läggs fram 2012. Förhoppningsvis tas uppgifterna i denna skrift och i boken **Varg och landsbygdsboende** med i underlaget för utredningens slutsatser och förslag.

Vår förhoppning är att allt fler kräver svar på de viktiga frågorna

1. Hur många vargar skall de svenska brukarna tvingas härbärgera?
2. Hur skall tillväxten beräknas?
3. Hur skall begränsning av vargpopulationen ske i praktiken?
4. Vem skall genomföra begränsningen?

Vid arbetet med att ta fram mål för framtida storlek på vargpopulationen kommer de förvaltningsansvariga att tvingas ta hänsyn till de skador vargarna orsakar. Vi anser, att det är viktigt att vargens skadegörelse redovisas på ett korrekt sätt.

Problembeskrivning

Vad är problemet?

Problemet kan enkelt sammanfattas

Vargens skadeverkningar på människors liv och leverne.

Detta **begränsar** problemet till de människor som blir skadade och problemet kan **kvantifieras** i hur många människor som blir skadade och vad det kostar i kronor och ören.

Detta är i sin tur en konsekvens av **antalet vargar och befolkningstätheten där vargarna lever samt möjligheterna till skydd** mot de skadeverkningar vargarna skapar.

Skadorna kan kategoriseras enligt följande:

Direkta skador

1. Dödade tamdjur
 - Får
 - Hundar
 - Katter
 - Nötboskap
 - Hästar
 - Minskad intäkt från fastigheter
p.g.a. minskad efterfrågan på arrenden.
2. Inskränkning i livsstil
 - Omöjliggjord eller ointressant löshunds jakt
 - Småskalig hobbybetonad fåravel
 - Fäbodbruk
 - Tamdjur lösa på tomt
 - Promenader med hund i skog och mark
 - Rädsla för vargattacker på människor och djur

Indirekta skador

1. Igenväxt landskap
2. Minskad biologisk mångfald då många arter är beroende av betande djur.
3. Färre människor vill bo på landsbygden med effekter för den glesbygdbelägna industrins arbetskrafts- och kompetensförsörjning.
4. Drabbade brukare tappar respekten för myndigheterna, som skadar dem utan förståelig anledning. Detta kan leda till att illegala handlingar anses bli moraliskt försvarbara.
5. Ett förhållningssätt som även kan komma att accepteras i relation till andra myndighetspåbud.
6. Omöjliggjord eller allvarligt försvårad möjlighet att bedriva fåravel eller renskötsel i Mellansverige.

Hur utvecklas vargstammen?

Mycket arbete har lagts ner och läggs ner på att skapa en uppfattning om detta. Redovisningen är dock gjord på ett sådant sätt att den för en lekman är mycket svår att förstå.

Vi skall i detta kapitel försöka redovisa uppnådda kunskaper på ett tydligare sätt.

Vargstammens utveckling – nettotillväxten – är beroende av två faktorer

- Bruttotillväxten, d.v.s. hur många nya individer som föds.
- Mortaliteten, d.v.s. hur många individer som dör.

Skillnaden är nettotillväxten.

Dessa tre begrepp, d.v.s. bruttotillväxten, mortaliteten och nettotillväxten beskrivs i procent av individantalet vid inventeringsårets ingång.

Bruttotillväxten

– Mortaliteten

= Nettotillväxten

Bruttotillväxten

Bruttotillväxten är en beräkning av **antalet föryngringar x antalet valpar**.

Antalet föryngringar baseras på länsstyrelsernas årliga inventeringar genom spårning och DNA-analys.

Antalet valpar per föryngring baseras på många års erfarenhet och anges som antalet valpar vid inventeringsperiodens början, normalt oktober månad. Bruttotillväxten är enligt vår uppfattning relativt säkert uppskattad.

Mortaliteten

Vargpopulationen har inventerats under en lång följd av år. Populationens numerär inklusive antalet årliga föryngringar är relativt väl känd.

Med en given känd population år X kan man beräkna bruttotillväxten. När nästa års numerär har inventerats erhålls den faktiska reala tillväxten. Skillnaden mellan den teoretiska och den reala tillväxten är mortaliteten.

En del av mortaliteten är känd tex trafikskador, licensjakt, skyddsjakt samt andra funna döda vargar. Skillnaden mellan kända döda vargar och den i efterhand konstaterade mortaliteten är okänd mortalitet. Okänd mortalitet är tex naturlig dödlighet genom olyckor som ej upptäcks, ålder, revirstrider och illegal jakt.

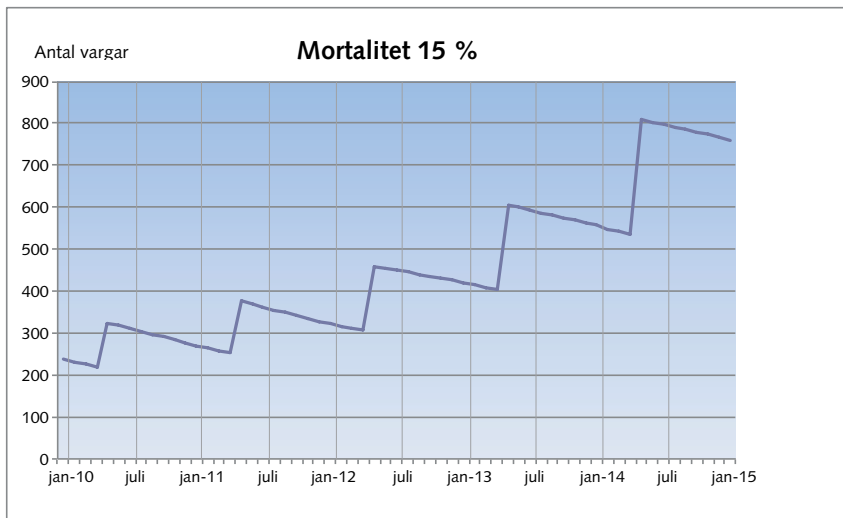
När man gör prognoser för framtiden blir mortaliteten svår att bedöma. Några samband finns dock.

- Minskar man den legala jakten minskar mortaliteten och nettotillväxten ökar.
- Växer stammen sjunker medelåldern och därmed minskar den åldersrelaterade mortaliteten.
- Antalet vargar, som dör p.g.a. trafikskador ökar om stammen växer in i mer tätbefolkade områden.
- Revirstrider kan antas öka, när stammen tättnar, vilket kan öka mortaliteten.
- Illegal jakt har enligt forskarna utgjort en stor del av den okända mortaliteten. Nu är uppfattningen, att den illegala jakten minskar, vilket således minskar mortaliteten.

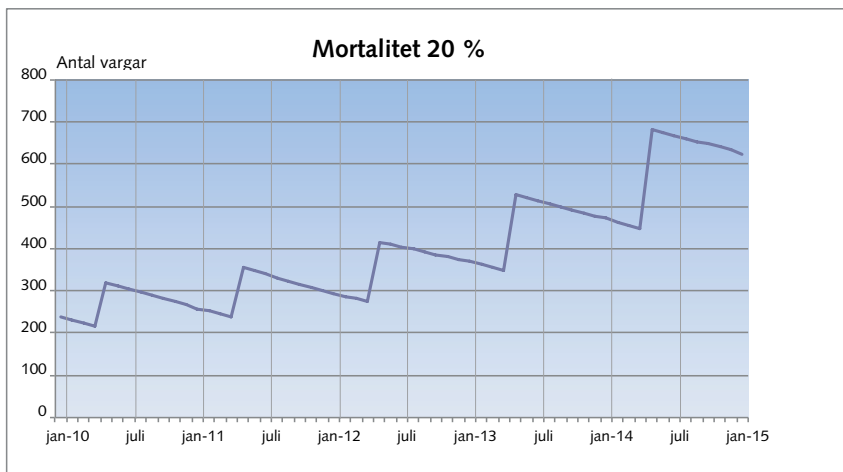
Den historiska tillväxten i vargstammen har varit cirka 20 % per år. Det ger vid handen att mortaliteten varit 15-25 %.

Vid bedömningen av den framtida utvecklingen har vi simulerat tre olika årliga mortalitetsnivåer 15, 20 och 25 %.

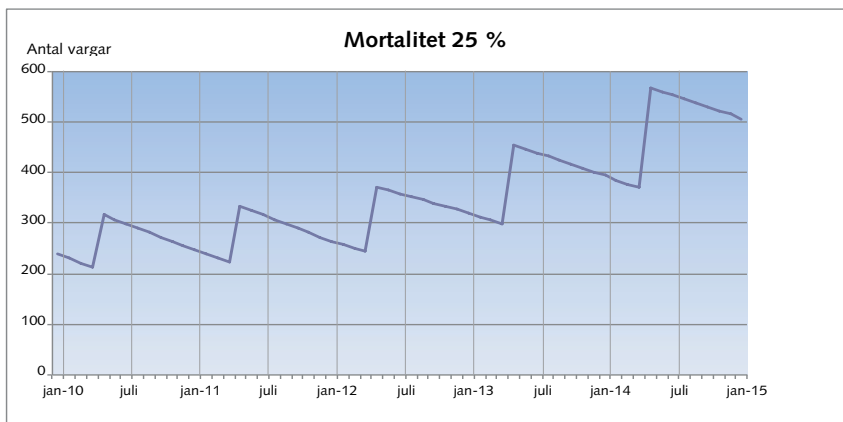
Följande diagram bygger på att varje föryngring har 4 nya levande valpar i oktober. Vi har i beräkningarna bortsett från valpdödligheten mellan födelse och 1 oktober.

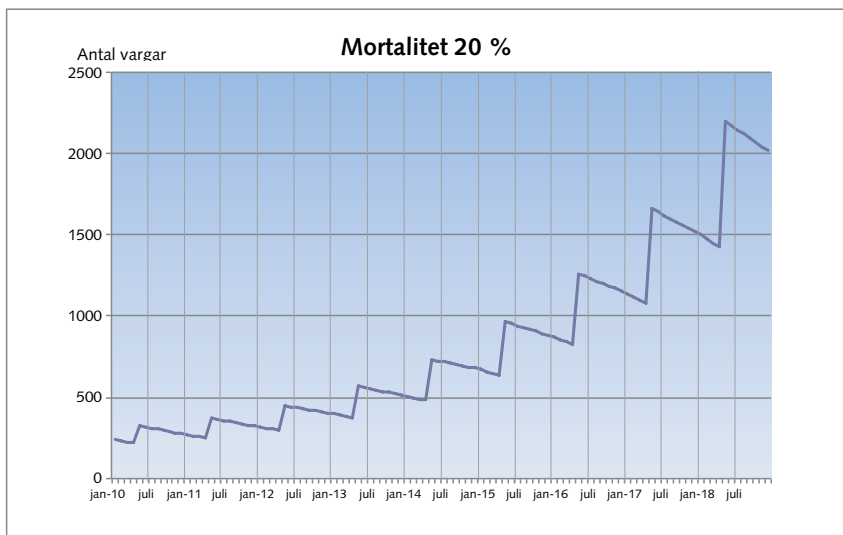
Vid mortalitet 15 % har vi i juni 2014 800 vargar.

Vid mortalitet 20 % har vi i juni 2014 700 vargar.

Vid mortalitet 25 % har vi i juni 2014 550 vargar.

Tillväxten är exponentiell vilket illustreras av ovanstående figur som visar utvecklingen vid 20 % mortalitet fram till 2018.

Var hamnar den växande vargpopulationen?

Vår utgångspunkt är att spridningen sker något så när slumpmässigt inåt och utåt sett från nuvarande utbredningsområde. Populationen kommer således att sprida sig i alla riktningar. Vargar, som tar sig västerut kommer att hamna i norska förvaltningsystemet, vilket innebär att de kommer att avlivas. Vargar, som tar sig norrut kommer att ställa till problem för rennäringen, vilket regelmässigt innebär att de avlivas eller flyttas. Vargar, som tar sig söderut kommer att möta hinder i form av stora vägar med viltstängsel och därför styras i andra riktningar. De få vargar, som ändå lyckas ta sig söderut kommer att ställa till med så stora problem att de dödas via skydds jakt.

Sammantaget innebär detta, att vi kommer att få en förtätad vargpopulation i nuvarande vargområden i kombination med en spridning till hittills vargfria områden huvudsakligen österut.

Vilka är då parter i denna utveckling? Vem tycker vad och vem gör vad?

Konfliktens parter

Brukarna

Brukarna är de som i generationer brukat de marker som nu, genom statens försorg, vargen fått tillåtelse att bruka.

Vargetablering minskar, ur brukarens synvinkel, möjligheterna att bruka marken som tidigare. Intrånget kan jämföras med en statlig expropriation utan ersättning. Brukarna söker argument varför de skall trängas undan på detta sätt **utan att finna ett enda vettigt skäl**.

Vargförekomst utan upplevd mening skapar frustration och en känsla av maktlöshet. I förlängningen leder det till minskad tilltro till myndigheterna.

När brukarna väl insett, att myndigheterna inte har för avsikt att förändra den påtvingade situationen, tvingas de vidta olika typer av åtgärder för att kunna fortsätta brukandet. Åtgärderna blir mycket varierande och illegala handlingar blir i vissa fall resultatet.

Brukarna, som oftast bor i glesbygd, är till antalet kanske 500 000 – 1 000 000 personer.

FOTO: ÅSA TILL

Betraktarna

Betraktarna är människor, som i stort sett endast kommer i kontakt med naturen via media eller genom bilrutan. Deras uppfattning om naturen skapas av media och i den bilden blir brukarna marginaliserade och snarare beskrivna som ett hot mot naturen. För betraktaren skall naturen helst sköta sig själv. Människans plats i och påverkan på naturen synes vara av ondo.

Betraktarna är i allmänhet inte särskilt engagerade utan har bildat sig en uppfattning känslomässigt. Okunnigheten om sakförhållanden är stor.

Betraktarna bor i allmänhet i tätorter. Till antalet är de kanske 5 000 000 personer.

Drivarna

Denna grupp, kanske 50 personer, är djupt engagerad och kunnig i saksfrågan. Människor i denna grupp innehar centrala positioner i statsapparaten och i mediavärlden. Tillsammans har de stor påverkan på betraktarnas inställning och på utformning och tillämpning av regler kring rovdjursförvaltning.

Dessa människor jobbar företrädesvis inom Naturvårdsverket, länsstyrelserna, rikspressen och åklagarmyndigheten. Till Drivarna hör även de som styr lobbyorganisationerna SNF, SRF och WWF.

Vem är då ansvarig för utvecklingen och dess konsekvenser?

Ansvariga för utveckling och utvecklingens konsekvenser

Politikerna

Politik och politikernas målsättning tycks vara, förutom en födkrok, en önskan att påverka via makt och att bli återvald till maktposition och födkroksposition.

När vi sammanställt våra rön i boken **Varg och landsbygdsboende** skickades boken till samtliga

- riksdagsledamöter
- länsstyrelser i varglänen
- ordföranden i länsjaktvårdsförbunden
- kommunalråd i varglänen
- statsråd och
- ledamöter i viltförvaltningsdelegationerna.

Från två ordförande i länsjaktvårdsförbunden och från en delegat i viltvårdsdelegationerna kom kommentarer. Två kommunalråd hörde av sig. Från länsstyrelserna och riksdagsledamöterna hörde ingen av sig. Vi skickade då mejl till de 349 riksdagsledamöterna med förfrågan om de fått boken.

Inget svar!

Till sist skickade vi brev till hemadress med förfrågan om de fått boken, om de läst den och vad de tyckte. Då fick vi 9 svar varav 8 svarade att de inte fått boken, vilken de då fick, men hörde sedan inte av sig.

Vår slutsats är att

- försök att informera och påverka våra folkvalda från enskilda människor i valmanskåren är meningslöst.
- intresset hos riksdagen att fördjupa sig i brukarnas situation i stort sett är obefintligt.

Tjänstemännen

I alla typer av organisationer utkristalliseras alltid någon form av ledarskap. Ledarskap är inte något som delegeras utan är en position, som måste fås av de människor som skall ledas. Den som har den juridiska rätten att fatta vissa beslut erövrar därför inte per automatik ledarskapet.

Riksdagen och regeringen har inte haft vilja eller förmåga att utöva ledarskap när det gäller förvaltning av svenska rovdjurspopulationer. I praktiken har ledarskapet utövats av tjänstemännen på Naturvårdsverket och länsstyrelserna.

Genom att inte klara ut och tydligt informera om målsättning, strategi eller metodik har förtroendet förbrukats hos brukarna. Utvecklingen de senaste åren har medfört att även tjänstemännen tappat ledarskapet.

Politikens legitimitet – den lokala förankringen

Det är emellertid inte bara de utsedda tolkarna som tolkar reglerna. Det gör även många av dem som berörs av reglerna.

I alla organisationer är människornas engagemang viktiga för att nå uppsatta målsättningar. Å andra sidan måste för att erhålla tillräckligt engagemang uppsatta målsättningar vara realistiska och avsikten med dem måste av en stor majoritet uppfattas som vettiga och riktiga.

Engagemang kan uppnås på olika sätt. Ett sätt är att belöningsystemet utformas så att det styr mot målen. Ett annat är att involvera medarbetarna i utformningen av målen och medlen.

För de människor som berörs av vargförvaltningen – brukarna – har hittills målsättningarna varit otydliga och oförståeliga, en pålaga, som man inte kan förstå meningen med. Det går inte att förstå att man skall utsättas för negativa ingrepp i vardagen bara för att någon, som inte berörs, tycker att det är trevligt. Ingreppen upplevs som orättfärdiga och kränkande.

Ett försök att göra medborgarna delaktiga i förvaltningsbesluten är instiftandet av viltförvaltningsdelegationer. Detta försök har fått motsatt effekt, då det visat sig att i de viktiga frågorna har delegationens ledamöter inte fått den beslutanderätt som utlovats. Effekten har blivit att de istället, med rätta, känner sig lurade med följderna att engagemanget minskat ännu mer.

När människor utsätts för olyckor eller andra negativa händelser är den naturliga reaktionen att skydda sig. I ett samhälle som vårt vilar skyddsfunktionen i många fall på polis, andra myndigheter eller försäkringsbolag.

Om dessa institutioner misslyckas med att skydda människorna söker dessa som en naturlig reaktion andra vägar att skydda sig. För närvarande utvecklas i glesbygden olika nya skyddssystem, där myndigheten misslyckats med sin uppgift.

I glesbygden är förtroendet för statens representanter och politikernas vilja att lösa deras problem i vargfrågan väldigt lågt, närmast obefintligt.

Politiken är inte förankrad hos brukarna!

Vilket budskap förmedlar de ansvariga?

Ministrarna på miljö- respektive landsbygdsdepartementet deklarerade gemensamt på en presskonferens att riksdagens beslut 2009 avseende vargpopulationen inte längre gäller. Inget klart besked lämnades vad som gäller istället.

Allt medan vargstammen och problemen med den växer säger de ansvariga, att nu skall vi utreda och få ett förslag under 2012. Utredningen sköts av en f.d. chef för Naturvårdsverket och några tjänstemän från Naturvårdsverket. När utredningen presenterats kan man anta, att en sedvanlig remissrunda tar vid. Efter den skall en proposition förberedas för ett senare beslut i riksdagen. Vi bedömer att brukarna tidigast hösten 2013, troligast våren 2014, får besked om en framtid, vilken troligen för många då redan är historia. Under tiden som dessa kvarnar mal föds cirka 500 nya vargar och de ansvariga ägnar sig åt att berätta för brukarna hur svårt det är att skydda dem – huvudsakligen på grund av sättet de själva valt att tolka EUs art- och habitatdirektiv.

Rikligt med pengar satsas på att förbättra vargarnas genetiska status. Detta för att undvika eventuella skador i den lilla svenska vargpopulationen om 100 år. Samtidigt kan staten inte bereda eller betala nödvändigt skydd för de tamdjursägare som äger andra tamdjur än ren.

Hur ser de regler ut som de ansvariga stödjer sitt handlande på?

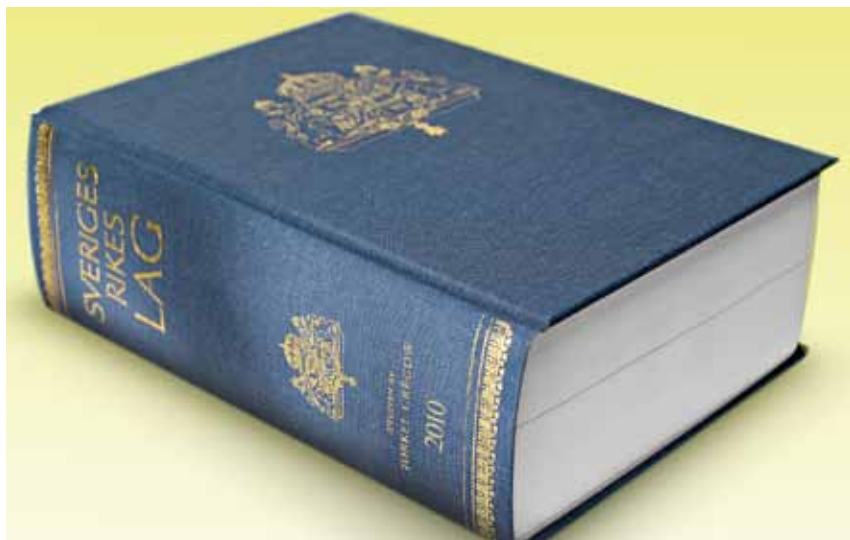

FOTO: NORSTEDTS JURIDIK

Nuvarande regelverk

EU

Inom den Europeiska unionen är andelen tätortsnära människor ännu större än i Sverige och betraktarna procentuellt fler än i Sverige. Drivarna är på samma sätt som i Sverige väl förankrade i stats- och EU-apparaten.

Kommissionären som handhar EUs Art- och habitatdirektiv har enligt vår bedömning preferens för betraktarinställningen. En av de uppgifter som kommissionären har är att se till att staterna följer de regler och överenskommelser som en gång undertecknats.

Alla regelverk är, för att vara heltäckande, i regel utformade som ramverk där detaljutformningen sker via domstolstolkningar och praxis.

Överenskommelser, som t.ex. gjordes vid Sveriges EU-förhandlingar 1995 och som inte dokumenterades ordentligt, föll snart i glömska och tas inte hänsyn till.

Löftet, från EUs förhandlare till Svenska jägarförbundets ordförande då – Jan-Olof Pettersson – att jaktregler, enligt **subsidiaritetsprincipen** inte var något EU skulle komma att lägga sig i, blev av inget värde då överenskommelsen ej dokumenterades ordentligt.

Subsidiaritets- principen

Förvaltningsbesluten skall tas på lägsta möjliga nivå enligt de centrala besluten. Varje land ges frihet att besluta inom givna ramar.

För svenska medborgare gäller svenska regler, inte EUs regler

Det är statens uppgift att harmonisera de svenska reglerna så att de stämmer med överenskommelsen med EU.

Vad som egentligen gäller i enskilda detaljfrågor som licensjakt, maxgräns för en rovdjursstam, utbredningsområde för densamma m.m. är fritt att tolkas av svenska beslutsfattare. Vidare är det fritt fram för EUs medborgare att överklaga till EU-domstolen i det fall man anser att beslut inte harmoniserar med landets överenskommelse med EU.

Detta tolkningsutrymme har hittills använts på ett sätt som gynnar betraktarsidans önskemål.

Överklagningsrätten har använts av Svenska Naturskyddsföreningen och WWF i fråga om den licensjakt på och maxgräns av vargpopulation som svenska riksdagen beslutat om.

Frågan om det svenska riksdagsbeslutet var korrekt enligt EUs regelverk eller inte blev aldrig prövat, då den svenska regeringen beslöt att gå

Naturskyddsföreningen till mötes och avskaffa både licensjakt och maxgräns **trots riksdagsbeslut**. Detta agerande är konstitutionellt tveksamt och borde bli föremål för konstitutionsutskottets bedömning.

EUs regelverk är synnerligen trögrörigt, då många stater behöver komma överens om förändringar. Verklighetens allt snabbare förändring innebär att reglerna fort blir omoderna. För de människor som lever i dagens värld, ter sig därför regelverket oförståeligt och många gånger kränkande.

Beskedet att Sveriges begäran om ändring i Art- och habitatdirektivet lämnades utan åtgärd kom inte som en överraskning.

Den centralisering av reglerna kring rovdjursförvaltning som blivit följderna av Naturskyddsföreningens och kommissionens handlande strider mot intentionerna om subsidiaritetsprincipen och vad som utlovades under förhandlingarna vid Sveriges inträde i EU 1995.

Den förändring av det svenska regelverket som gjordes 2010 avsåg bara, genom det svenska riksdagsbeslutet, licensjakt och maxgräns för antalet vargar i landet.

Eftersom EUs representant – kommissionären – och svenska regeringen anser att Art- och habitatdirektivets text är viktigare än subsidiaritetsprincipen, finns anledning att jämföra *texten* med det svenska handhavandet även i andra förvaltningsfrågor än licensjakt och maxantal.

EUs regler vad gäller förvaltning av de stora rovdjuren gäller inom djurens naturliga utbredningsområde. Att idag fixera sådant område i ett land är svårt. Tolkningshjälp lämnas i EUs *Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores*, kap. 5.5. Ett naturligt utbredningsområde är i grunden ett område, som behövs för att hålla en gynnsam population. Låter enkelt, men en rad nyckelfrågor måste uppmärksammas, t.ex. områdets kvalitet, mänskliga aktiviteter, markanvändningsformer, bytesdjur och inte minst konflikter med mänskliga intressen samt populations möjlighet till kontakt med andra populationer.

Fredandet av vargen är tydligt påbjudet i Art- och habitatdirektivet. Att som Sverige gjort, göra undantag för föryngring i renbetesland, är inte förenligt med texten.

Renbeteslandet, d.v.s. den norra halvan av Sverige, måste rimligen anses som mer naturligt område än den isolerade del av Mellansverige som hittills varit vargens hemvist. Det borde därför klarläggas om den isolerade svenska vargstammen kan anses befinna sig i sitt naturliga utbredningsområde.

En anmälan till EU-domstolen från t.ex. fåravelsföreningen borde få till följd, att Sverige inte har rätt att undanta renbetesland från vargförvalt-

FOTO: BERIT WALLIN HÅKANSSON

ning. Det är i sammanhanget synnerligen anmärkningsvärt, att Sveriges regering anser att tamdjursägande samer skall skyddas från varg och andra tamdjursägare inte, trots att nolltoleransen mot varg i renbetesland strider mot EUs regelverk.

Vår uppfattning är att det som gäller inte är det som står i regelverk, utan hur detta tolkas av den som får rätten eller tar sig rätten att tolka.

Genetiken och tidsperspektivet

I Artdirektivet är begreppet **gynnsam bevarandestatus** centralt. Betydelsen av detta begrepp är upp till de nationella regeringarna att tolka. Den svenska regeringen har valt att tolka det så, att man med den genetiska variation som finns i den växande och i dag friska vargpopulationen inte uppfyller kriterierna för gynnsam bevarandestatus. Av det skälet har stora resurser satts in för att utöka den genetiska basen i den mellansvenska populationen. Under våren 2012 skall ett försök göras med utsättning av valpar från djurparker i lyor med vilda vargar.

Hur farlig är då den smala genetiska basen? Forskarna talar i termer av risken för skador om 100 år. Man grundar sig på matematiska modeller, där samband mellan genetisk variation, totalt antal vargar och risknivå för skador kopplas samman.

Hur väl modellen beskriver verkligheten och hur sambanden egentligen är har forskarna olika åsikt om. Vi kan bara konstatera att allteftersom vargstammen växer, problemen ökar och myndigheterna tappar legitimitet, ägnar de sig åt ett eventuellt problem om 100 år. Prioriteringen ökar inte trovärdigheten för vargförvaltningen.

Det nationella regelverket

Sedan tidig medeltid är det dokumenterat att det varit omöjligt för människor att dela levnadsvillkor och jord med varg. Statliga myndigheter har under århundradenas lopp i lag, förordning och anvisningar ålagt medborgare att på olika sätt minska eller utrota vargpopulationen i landet. Detta mål uppnåddes under sista halvan av 1800-talet. Hundra år senare är en ändrad lagstiftning införd.

Nu har vargen blivit nödvändig för att berika naturens mångfald. Trots konflikt med människa skall den lämnas prioritet. Vargen – hur den nu kommit tillbaka – skall fredas, skyddas, genetiskt förädlas samt administreras av en svällande kader förvaltningstjänstemän i departement, ämbetsverk och länsstyrelser.

När skadorna av en vargpopulation blir för stor visar månghundra-årig erfarenhet av nationella regelverk att det endast funnits två sätt att minska skadorna för de berörda människorna. Dessa är **jakt och förgiftning**. Användning av gift mot varg medgavs av riksdagen på 1820-talet. I dag är ingen av dessa vägar tillåtna. Det nationella regelverket för jakt – speciellt på rovdjur – är svårtolkat för gemene man. Än mer svårtolkat blir det om man inräknar de EU-regler, t.ex. Art- och habitatdirektivets artikel 16.1, som nationellt skall tillämpas jämlikt subsidiaritetsprincipen.

Liksom vad gäller för andra samhällsverksamheter består det nationella regelverket för jakt av lag, förordning och föreskrifter. Jakträtten tillhör markägaren, brukandet av jakträtten begränsas och styrs av bland annat följande regelverk.

- Jaktlagen (1987:259, uppdaterad t.o.m. SFS 2011:514) stiftas av riksdagen. Den reglerar viltvården, rätten till jakt och jaktens bedrivande.
- För själva jaktens utövning lämnar landsbygdsdepartementet bestämmelser att följa i Jaktförordningen (1987:905, ändringar SFS 2011:963, omtryckt SFS 2000:1 216).
- Ytterligare föreskrifter utfärdas av ämbetsverk, exempelvis Naturvårdsverket.

Min 20 föryngringar – max 210 vargar

Sveriges riksdag beslutade 2009 om färdvägen – lägst 20 föryngringar varg, högst 210 vargar samt bl.a. licensjakt.

EU hotar, genom miljökommissionären, Sverige med böter om regeringen följer riksdagsbeslutet. Miljöministern synes få vargfrossa och utan att någon politiker höjer ett varnande pekfinger sätter sig ministern över riksdagsbeslutet, avskaffar riksdagsbeslutet om maximerade 210 vargar samt ställer in den av riksdagen beslutade licensjakten.

När dåvarande miljöministern ber kommissionären om omförhandling av Artdirektivet, svarar denne att detta ej behövs, då direktivet ger medlemsländerna all den flexibilitet, som de behöver för att förvalta sina rovdjursbestånd med beaktande av lokala, sociala och ekonomiska villkor.

Ur statsvetenskaplig aspekt kan vän av ordning fråga sig: Har en bindande regel om subsidiaritetsbeslut någonsin blivit mer obsolet?

Den pågående växande vargförvaltningen har även aktualiserat andra juridiska rättsfrågor. Vem äger det vilt, som vargen konsumerar på privat ägares mark och vilket ansvar har staten, alltså vargförvaltningens huvudman, för skador av vargens ockupation av och liv på privat mark? För kostnader och intäktsförluster?

Ett exempel – Vem äger viltet?

Den rådande uppfattningen är att ingen äger djuren eftersom de är vilda. Detta följer motsatsvis av jaktlagens definition av vilt och jakträttens innebörd. Först när viltet är dött tillfaller det jakträttshavaren eller eventuellt staten beroende på viltart. Men när vargfångat vilt äts upp är det – i bästa fall efter en stund – dött och således mark- eller jakträttsinnehavarens. Vilket ansvar har staten som aktivt beslutat, organiserat och verkställt vargförvaltning för vargskador som följer av förvaltningen?

När vargen jagar ett bytesdjur ägs detta av ingen. När det är dött ägs det av mark- eller jakträttsinnehavaren men går denne förlorad på grund av vargförvaltningen. När en jakträttsarrendator säger upp sitt markarrende, vilket blivit obrukbart på grund av viltbrist, risk för löshunds jakt m.m. är skadeanledningen för markägaren lättare att fastslå.

Det föreligger genom statens aktiva vargförvaltning ett förfogande av mark, ett inskränkande i användningen av markområde. Ersättning skall jämlikt Rf 2:15 – grundläggande fri- och rättigheter – vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark.

Allteftersom vargförvaltningen fortgår och vargpopulationen blir allt större torde fler olösta frågor, när det gäller regelverk och tillämpning av regelverk, komma att synliggöras och kräva en lösning.

Tänkbara konsekvenser av den svenska vargförvaltningen

Finland

Finlands regering antog 2005 en förvaltningsplan för varg. Syftet med planen var att beskriva hur man långsiktigt skulle kunna bevara en livskraftig vargpopulation och samtidigt hantera de negativa effekterna av varg. Allt i enlighet med EUs direktiv.

20 vargföryngringar per år utspridda över området utan renskötsel ansågs kunna räcka. D.v.s. man ville konservera den vargpopulation man då hade.

Förvaltningen av vargpopulationen skedde med licensjakt och riktad skyddsjakt. Årligen sköts mellan 20 och 40 vargar. Det ska tilläggas, att det förekom illegal jakt i Finland under denna tid.

Trots den illegala jakten i kombination med ambitionen att hålla populationen runt 20 föryngringar per år ökade vargpopulationen till cirka 35 familjegrupper 2007. Finland anmälde till EU-kommissionen för att man jagade ett starkt hotat djur – vargen.

Utslaget kom sommaren 2007. EU-domstolen menade, att Finland kunde hantera sin vargpopulation enligt förvaltningsplanen från 2005, men att de djur som skulle avlivas måste väljas selektivt med utgångspunkt från deras skadegörelse.

Jaktsäsong 2008–2009 lämnade därför myndigheterna tillstånd till att avliva maximalt 24 vargar ”för att minska ytterst betydande skada”. Vargpopulationen var dock fortfarande väsentligt högre än utstakat i förvaltningsplanen. Vintern 2008/09 fanns enligt finska vargforskare 40 familjegrupper i Finland och i gränsområdet till Ryssland.

Illegal jakt?

Då inträffade något dramatiskt. Från 31 familjegrupper 2008/09 minskade populationen till 15 familjegrupper 2009/10 och till 8 familjegrupper 2010/11. Dessa siffror avser familjegrupper, som enbart lever på finskt territorium. Inkluderas de grupper som lever i Finland och Ryssland blir sifferserien 40, 28, 19. Observera att utvecklingen från våren 2011 är okänd för närvarande. Vad hände? Vi försökte få svar från officiella och inofficiella källor. Uppgifterna är samstämmiga. Den illegala jakten har ökat dramatiskt.

Enligt våra finska källor används potent gift, vilket placeras vid lyor, rendezvousplatser, slagna byten, i utlagda åtlar m.m. Man menar att detta är det enda sättet att snabbt få ner vargpopulationen.

”Du vet ryssarna säljer det du vill ha och talar dessutom om vad det ska vara”

sa en av våra källor. Samma erfarenhet finns från Sverige när vargfrågan ”löstes” på 1800-talet. Då användes **stryknin**, nu används betydligt mer potenta medel enligt våra finska källor.

Finska vargforskare bekräftar, att de funnit radiomärkta vargar, som dödades av gift under senare år.

Varför denna plötsliga förändring och varför plötsligt dessa dramatiska metoder? Vi kan endast spekulera. Det går inte att bortse från att den ökade illegala jakten tog fart strax efter det att EU-domstolen krävt ökad byråkratisering av jaktbesluten. Det går inte heller att bortse från att vargpopulationen tillåtit öka väsentligt över förvaltningsplanens nivå.

Kanske är det så att människorna på landsbygden fått nog och tagit saken i egna händer. Vi ser uppenbara risker, att vi får samma utveckling i Sverige, när brukarna inser, att de inte kan påverka sin situation på vanligt demokratiskt sätt. Risken är stor att för övrigt goda medborgare görs till lagbrytare, en ytterst olycklig utveckling.

Anmärkningsvärt är att finska myndigheter gett tillstånd till att avliva 20 vargar på ovanstående grunder under säsong 2011–2012 trots att populationen i egentliga Finland minskats från 31 familjegrupper till 8 familjegrupper på 2 år.

Om man räknar på den uppskattade totala finska populationen är inte jaktbeslut på 20 vargar anmärkningsvärt, då det ju i stort följer den ursprungliga förvaltningsplanen. 19 familjegrupper bör årligen producera 60–75 nya vargar och då är troligen 20 vargar i avskjutning för få för att hålla populationen konstant.

Det verkar bli en tuff tid för de finska vargarna. Den naturliga invandringen från Ryska Karelen bör i och med de ryska myndigheternas beslut minska dramatiskt. Ryska Karelen ska innevarande vinter 2011/12 minska sin vargpopulation från ca. 500 vargar till 100–150 vargar. För att stimulera till jakt införs skottpengar. Även i grannlandet Estland jagas vargen hårt. Där planerar man att 50 % av vargpopulationen ska dö av jakt och andra orsaker innevarande vinter. Estland har för närvarande, före jaktsäsongen, cirka 200 vargar.

Alternativa vägar

När vi nu troligen är på väg in i en finsk situation frågar man sig om det finns något sätt att vända utvecklingen.

Vår uppfattning är att **en hållbar förvaltning av en svensk vargpopulation endast är möjlig om det finns en lokal acceptans för förvaltningen.**

Den förvaltning, som hittills skötts centralt av tjänstemännen på framför allt Naturvårdsverket har varit förödande för förtroendet bland brukarna. Förtroendet går inte att återskapa på den korta tid som troligen står till buds.

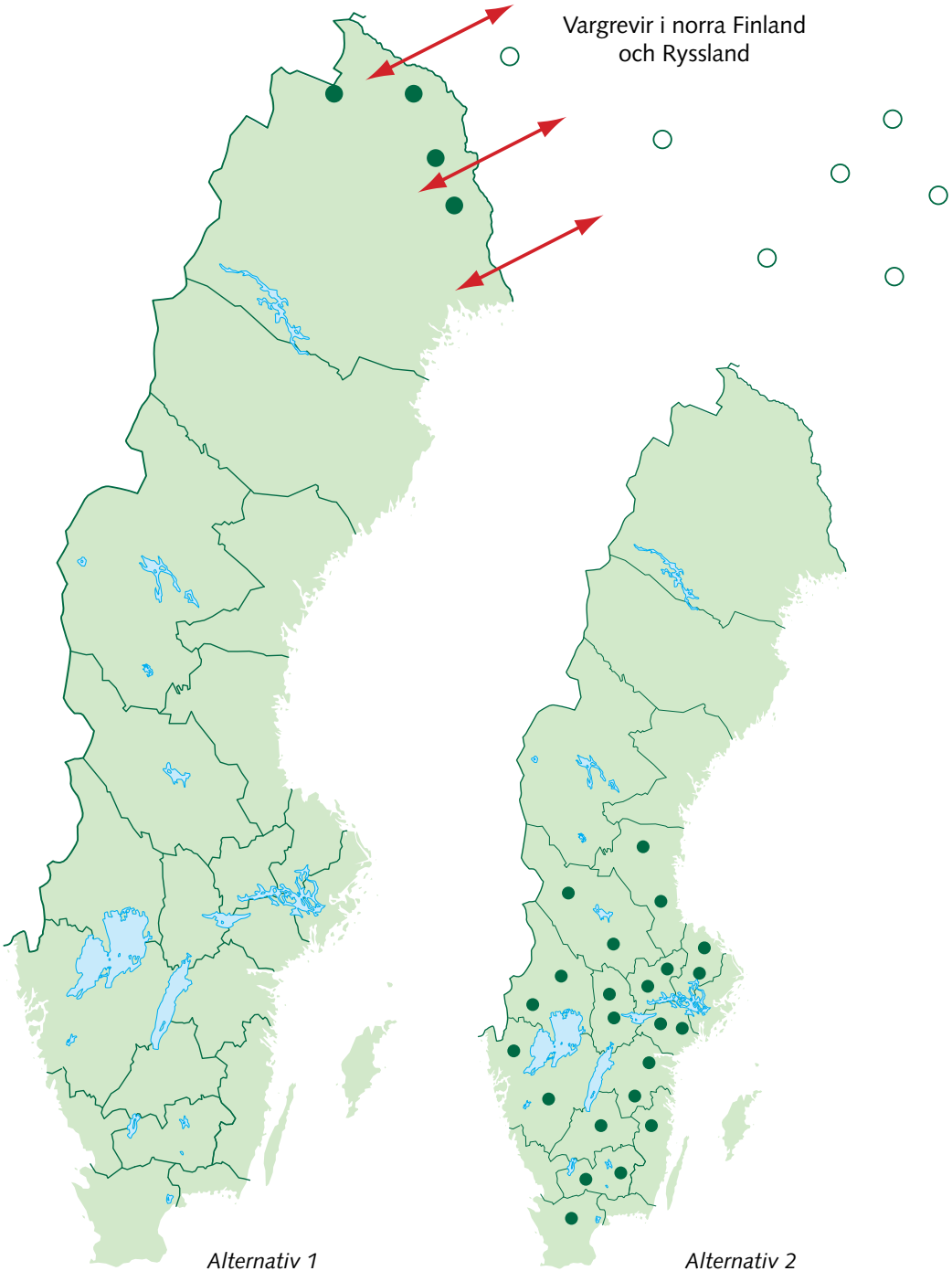
Enda sättet är att uppdragsgivarna, d.v.s. riksdag och regering

- flyttar handläggning av vargförvaltningsärenden till någon annan myndighet och
- i samband med det klargör det regelverk som skall gälla.

Detta regelverk måste, även om det inte gillas av betraktarorganisationerna eller EU-kommissionären, ha utgångspunkten att brukarnas livskvalitet inte kan tillåtas skadas allvarligt.

- En väg är att genom förhandling med brukare inom ett särskilt område – till exempel norr om Torne älv – nå en ekonomisk uppgörelse om förvaltning av rovdjuren inom området kombinerat med att samtidigt ta bort den mellansvenska populationen med statlig jakt (alternativ 1).
- En annan väg kan vara, att man begränsar vargstammen till en numerär som innebär max. 2 revir per län och att förvaltningen – avskjutningen – sköts av staten. Detta bör ske på så sätt, att belastningen på landsbygdsbefolkningen växlar/flyttar inom länet genom att ett gammalt revir helt tas bort, när ett nytt etableras inom nytt område (alternativ 2).

Vargrevir i norra Finland och Ryssland

Alternativ 1

Alternativ 2

Lösning med eller utan samförstånd?

Vår avsikt med denna skrift är att göra brukare och beslutsfattare medvetna om möjliga konsekvenser av nuvarande vargförvaltning samt skapa ett inlägg i debatten innan den Liljelundska rovdjursutredningen läggs fram 2012. Förhoppningsvis tas uppgifterna i denna skrift och i boken *Varg och landsbygdsboende* med i underlaget för utredningens slutsatser och förslag.

Vår förhoppning är att allt fler kräver svar på de viktiga frågorna

1. Hur många vargar skall de svenska brukarna tvingas härbärgera?
2. Hur skall tillväxten beräknas?
3. Hur skall begränsning av vargpopulationen ske i praktiken?
4. Vem skall genomföra begränsningen?